

1
**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ТКАЧУК Станіслав Іванович

УДК 378.016:331.101-051

**ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ
ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
*дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук*

Київ – 2012

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор,
член - кореспондент НАПН України
Сидоренко Віктор Костянтинович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, директор
навчально-наукового центру підготовки
та атестації наукових і науково-педагогічних
кадрів вищої кваліфікації

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Коваленко Олена Едуардівна,
Українська інженерно-педагогічна академія, ректор

доктор педагогічних наук, професор,
Кузьменко Василь Васильович,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти».
Херсонської обласної ради, завідувач кафедри
педагогіки і психології

доктор педагогічних наук, професор,
Торубара Олексій Миколайович,
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т.Г. Шевченка, завідувач кафедри
професійної освіти та безпеки життєдіяльності,
декан технологічного факультету

Захист відбудеться «27» червня 2012 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.18 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, корп. 3, к. 65

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, корп. 4, к. 28

Автореферат розіслано «25» травня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.О. Кубіцький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Запровадження в усі галузі виробництва нової техніки й технологій, становлення й розвиток ринкових відносин і нових форм господарювання, ринку праці, зростання обсягу знань про перетворення матеріалів, енергії та інформації в інтересах людини, а також про загальні принципи цих перетворень сприяють підвищенню рівня технологічної культури підростаючого покоління. У зв'язку з цим трудова підготовка учнів повинна забезпечувати ґрунтовне оволодіння знаннями про закономірності проектної, техніко-технологічної та побутової діяльності, спираючись на знання з основ наук на рівні загальнонавчальних закономірностей; всебічне ознайомлення з професією, що відповідає індивідуальним можливостям учня; формування здатності мобілізувати свої потенційні творчі можливості в різних видах діяльності.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку освітньої галузі «Технологія в межах вітчизняного і зарубіжного досвідів» першочерговими завданнями технологічної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів мають бути: індивідуальний розвиток особистості, розкриття її творчого потенціалу через реалізацію особистісно орієнтованої парадигми навчання; розвиток у учнів критичного мислення як засобу саморозвитку, пошуку і застосування знань на практиці, які є спільними для будь-яких видів виробничої діяльності людини; оволодіння вміннями практичного використання нових інформаційно-комунікаційних технологій, інтернет-технологій; формування системи компетентностей про перетворюючу діяльність людини як основи для навчання впродовж життя; розширення та систематизація знань про технології і технологічну діяльність як основний засіб перетворювальної діяльності людини; виховання свідомої та активної життєвої позиції, готовності до співпраці в групі, відповідальності, вміння обґрунтовано відстоювати власну позицію, що є передумовою підготовки майбутнього громадянина до життя в демократичному суспільстві.

За останні роки в трудовій підготовці учнів загальноосвітніх навчальних закладів України відбулися суттєві зміни, що стосувалися запровадження принципово нової проектно-технологічної системи навчання. Особливістю цієї системи є те, що учні повинні опанувати не розрізнені операції і трудові прийоми, а цілісні перетворюючі технології. А це, з одного боку, відповідає сучасним тенденціям науково технологічного процесу, коли технології займають чільне місце в основі людської діяльності, а з іншого – кінцевим результатом навчання. Таким чином актуалізується проектно-технологічний підхід як основа оновлення змісту трудового навчання учнів.

Реалізація нового підходу до трудової підготовки учнів потребує суттєвої переорієнтації підготовки майбутнього вчителя трудового навчання. Нове бачення трудової підготовки школярів викликає необхідність виважено оцінити існуючі підходи та окреслити саме ті з них, що повинні стати суттєвими для подальшого розвитку підготовки вчителя трудового навчання.

З огляду на культурологічну парадигму особливого значення для майбутнього вчителя трудового навчання набуває проблема формування технологічної культури – важливої складової професійно-педагогічної

культури. Учені вважають технологічну культуру культурою XXI століття, як четвертий етап універсальної культури (після міфологічної, космологічної та антропологічної). Сучасне суспільство живе в умовах відходу до минулого індустріального етапу науково-технічного прогресу з його екстенсивною, технологічною ідеологією і переходу на новий (технологічний) етап, що визначає пріоритет способу над результатом діяльності, зважаючи на її соціальні, економічні, психологічні, естетичні та інші фактори.

Отже, кардинальні зміни, що відбуваються в суспільстві і, зокрема, в освітній галузі «Технологія», висувають нові вимоги до особистісних та професійних якостей вчителя трудового навчання. Актуальними для нього стають внутрішня технологічна культура, широка технічна ерудиція, технічний світогляд, активність, ініціативність, самостійність, прагнення до творчості, надзвичайна відповідальність. Цілком очевидно, що зазначені якості повинні ґрунтуватися на глибокій професійній компетентності вчителя, яка в свою чергу може бути забезпечена лише на основі формування в нього фундаментальних знань і відповідної підготовки.

Питання професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання в сучасних умовах має багато невирішених аспектів, хоча вони завжди перебували в полі зору науковців: В.Андріяшина, І.Волощука, А.Вихруща, О.Гедвілло, В.Гетти, Р.Гуревича, В.Гусєва, П.Дмитренка, О.Коберника, В.Кузьменка, В.Мадзігона, Г.Левченка, Л.Оршанського, В.Сидоренка, В.Стешенка, Г.Терещука, В.Титаренко, О.Торубари, Д.Тхоржевського, В.Юрженка, М.Янцура та інших. Різним питаннями змісту та методики підготовки вчителів трудового навчання присвячені дослідження Ю.Белової, В.Борисова, В.Васенка, І.Каньковського, М.Корця, Т.Кравченко, Є.Кулика, В.Курок, Є.Мегема, Д.Лазаренка, В.Назаренка, А.Плутка, Б.Прокоповича, Г.Разумної, Д.Рудика, Б.Сіменача, Л.Тархан, В.Харламенко, М.Ховрича, В.Чепка та багатьох інших.

Аналіз стану досліджуваної проблеми показав, що при всьому різноманітті теоретичних та практичних підходів в підготовці педагогічних кадрів, проблема підготовки сучасного вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури ще не знайшла відповідного відображення в психолого-педагогічних дослідженнях, зокрема, виявлено суперечності між:

- вимогами суспільства щодо підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури та реальним станом цього процесу;

- педагогічним потенціалом проектної діяльності в практиці трудового навчання і відсутністю системи його цілеспрямованого використання для формування технологічної культури школярів;

- накопиченим у педагогічній науці й передовій практиці досвідом запровадження проектного підходу в трудовому навчанні школярів і характером його використання вчителями в умовах навчального процесу.

Виявлені суперечності актуалізують необхідність теоретичного обґрунтування і практичного впровадження у навчальний процес системи підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури. Це зумовило вибір теми дослідження: **«Теорія і**

методика підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою комплексної теми «Модернізація змісту, форм і методів трудового навчання в загальноосвітній школі» науково-дослідної лабораторії: «Проблеми технологічної підготовки учнів загальноосвітньої школи» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та виконане у межах держбюджетної теми: «Наукові засади застосування проектної технології в навчально-виховному процесі» (державний реєстраційний номер 0109U000605) на замовлення Міністерства освіти і науки України.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 7 від 22.02.2010 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 30.03.2010р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета дослідження* полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці системи підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури.

Відповідно до мети визначено *задачі дослідження*:

- 1) виявити та розкрити історико-методологічні передумови необхідності формування в учнів загальноосвітніх навчальних закладів технологічної культури;
- 2) розкрити сутність технологічної культури як визначального компонента професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання;
- 3) розробити теоретичні засади підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури;
- 4) розробити та обґрунтувати методичну систему підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури;
- 5) розробити методичне забезпечення підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури;
- 6) здійснити дослідно-експериментальну перевірку готовності майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього вчителя трудового навчання.

Предмет дослідження – теоретичні і методичні основи системи підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури.

Концепція дослідження ґрунтується на філософських положеннях теорії пізнання, діяльнісної теорії навчання, наукових ідей системного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів.

Провідна ідея дослідження ґрунтується на тому, що сучасна технологічна епоха загострила проблему взаємодії природи, людини й технологічного середовища. Технології виробництва не повинні перешкоджати людині й оточенню. Тому технологічний етап науково-технічного прогресу визначає пріоритети способу виробництва над результатами діяльності з урахуванням її

соціальних, економічних, екологічних, психологічних, етичних та інших чинників і наслідків. Людина в сучасному технологічному світі повинна усвідомлювати себе господарем усього суцього, здатною оцінювати відповідність своїх дій інтересам природи й суспільства. Кожна людина повинна бути спеціально підготовленою до гармонійного існування в інформаційно та технологічно насиченому світі. Жити в такому світі й не знати його – небезпечно. Отже, запровадження у виробництво нової техніки й технологій, становлення й розвиток ринкових відносин та нових форм господарювання, зростання обсягу знань про перетворення матеріалів, енергії й інформації в інтересах людини, про загальні принципи цих перетворень вимагають підвищення рівня технологічної культури підрастаючого покоління.

Готовність вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури визначається його власним рівнем технологічної підготовки, як компонента загальної професійно-педагогічної підготовки в цілому.

На сучасному етапі розвитку трудового навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів діяльність вчителя має набути нових ознак, стати різноманітнішою, більш варіативною, такою, що враховує потреби, можливості і психологічні особливості учнів, гнучкою, адаптивною, здатною реагувати на зміни в освітньому просторі, неповторною, більш творчою за характером, спрямованою на самореалізацію та саморозвиток як самого вчителя, так і учнів. Цій умові відповідає проектний підхід, який забезпечує особистісно орієнтоване трудове навчання в процесі навчально-трудої діяльності учнів, на основі їхнього вільного вибору та з урахуванням особистих інтересів.

Освітньо-виховний потенціал проектного підходу полягає у можливості набуття учнями цілісних знань, у підвищенні їхньої мотивації до здобуття додаткової навчальної інформації, опануванні найважливішими методами наукового пізнання (висунути та обґрунтувати власний задум, самостійно сформулювати завдання проекту, знайти метод аналізу ситуації тощо), навиками пошуково-дослідницької роботи, а також рефлексії та інтерпретації результатів.

Спираючись на концептуальні положення теорії діяльності, які допомагають проаналізувати творчу, проектну сутність педагогічної діяльності, можна передбачити, що готовність майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури ґрунтується на:

а) проектній компетентності, яка містить предметні знання й уміння та відповідні знання й уміння, пов'язані з проектуванням навчальної діяльності під час вивчення конкретного предмета;

б) гуманістичному ставленні до педагогічного середовища, що припускає творчу активність у реформаторській діяльності, спрямовану на її оптимізацію й гуманістичну організацію;

в) сформованості творчих якостей і здібностей особистості, вмінні конструювати власні технологічні підходи до вирішення завдань у динамічно мінливих нестандартних ситуаціях.

Таким чином, можна зазначити, що в проектній компетентності представлений когнітивний аспект технологічної культури особистості вчителя;

емоційно-ціннісний аспект відображається в гуманістичному відношенні вчителя до середовища педагогічної діяльності, творчий аспект розвитку особистості вчителя виявляється в процесі проектування даного середовища й окремих його частин. Перераховані компоненти готовності вчителя до формування в учнів технологічної культури найбільш оптимально можуть формуватися в процесі освоєння основ педагогічного проектування, у практичній проектній діяльності, спрямованій, в остаточному підсумку, на створення гармонічного гуманістичного середовища трудового навчання школярів.

На різних етапах наукового пошуку було використано такі **методи дослідження**:

теоретичні – опрацювання філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури методами системного, порівняльного, історико-логічного аналізу для узагальнення та систематизації теоретичних положень з метою розробки концепції дослідження, з'ясування провідних чинників, що впливають на професійну підготовку майбутнього вчителя технологій, обґрунтування теоретичних і методичних основ системи підготовки майбутнього вчителя до формування технологічної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів, а також порівняння, узагальнення і систематизація навчального матеріалу;

емпіричні – педагогічне спостереження за діяльністю студентів, анкетування, тестування, психологічне діагностування студентів, експертна оцінка навчально-програмних матеріалів.

На всіх етапах дослідження провідним виступить метод *педагогічного експерименту* (констатувальний, формувальний і контрольний) з наступним аналізом і узагальненням результатів, використовуючи статистичну обробку кількісних показників.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

– теоретично обґрунтовано роль і місце феномену технологічної культури в структурі професійно-педагогічної підготовки вчителя трудового навчання;

– розроблено методичну систему підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури;

– експериментально перевірено основні теоретичні і методичні положення системи професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури;

– розкрито сутність проектної діяльності як основи формування готовності майбутніх учителів трудового навчання;

удосконалено підходи до визначення сутності і структури технологічної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів;

подальшого розвитку набули положення щодо нерозривного зв'язку проектно-технологічної і психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання, що забезпечує умови для формування відповідного рівня професійної готовності до формування в учнів технологічної культури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці: авторського курсу «Основи технологічної культури», що складає основу

професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури; змісту проектно-технологічної діяльності студентів, що виступає основою формування готовності до формування в учнів технологічної культури; розробці методичного забезпечення процесу підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури.

Основні положення та результати дослідження *впроваджено* у практику навчально-виховної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 38/01 від 18.01.2012 р.), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка про впровадження № 112/2132-02 від 28.02.2012 р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка про впровадження № 632 від 27.02.2012 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка про впровадження № 568 від 02.04.2012 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (довідка про впровадження № 128/02 від 29.02.2012 р.), ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка про впровадження № 1/1107 від 13.03.2012 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 202-33/02 від 23.02.2012 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (довідка про впровадження № 544/02 від 22.02.2012 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційної роботи обговорювалися на різного рівня конференціях:

міжнародних: «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2008 р.), «Актуальні проблеми і перспективи трудової та професійної підготовки молоді» (Дрогобич, 2008 р.), «Актуальні проблеми і перспективи трудової та професійної підготовки молоді» (Тернопіль, 2008 р.), «Проблеми трудової і професійної підготовки на початку ХХІ-го століття» (Слов'янськ, 2008 р.), «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія» (Тернопіль, 2009 р.); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2010 р.), «Сучасні тенденції розвитку технологічної та професійної освіти в Україні у контексті Європейської інтеграції» (Умань, 2010 р.), «Технологічний підхід у підготовці майбутніх учителів» (Умань, 2011 р.); «Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти» (Тернопіль, 2011), «Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва» (Маріуполь, 2011), «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2011р.); «Сучасні тенденції розвитку технологічної та професійної освіти в Україні у контексті Європейської інтеграції» (Умань, 2012 р.),

всеукраїнських: «Трудова підготовка у III тисячолітті: зміст і технологія» (Тернопіль, 2003 р.), «Зміст освітньої галузі «Технологія» в 12-річній школі та профільне навчання» (Полтава, 2004 р.), «Сучасні технології розвитку професійності майбутніх учителів» (Умань, 2008 р.), «Освітня галузь»

Технологія»: Реалії та перспективи» (Київ, 2010 р.) «Психолого-педагогічні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів» (Кривий Ріг, 2010 р.), «Сучасні проблеми формування методичної компетентності майбутніх учителів трудового навчання» (Умань, 2011 р.). А також на щорічних звітно-наукових конференціях та методичних семінарах в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (2005 – 2012 рр.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 37 наукових працях (з них 37 одноосібні), зокрема: 1 монографія, 30 статей у наукових фахових виданнях, 6 статей в інших виданнях.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: «Організаційно-педагогічні умови залучення старшокласників до продуктивної праці в умовах учнівських кооперативів» захищена у 1998 році, її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, 25 додатків (на 47 сторінках), списку використаних джерел (392 найменувань на 40 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 444 сторінки друкованого тексту, з них – 357 основний зміст роботи.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет дослідження, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення, подано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, наведено інформацію про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **«Історико-методичні передумови необхідності формування в учнів технологічної культури»** розглянуто сутність технології як феномену людської діяльності, проаналізовано вплив розвитку технологій на формування середовища людської життєдіяльності, розкрито роль і місце технології в загальній теорії людської діяльності.

Визначено, що поняття технології на сучасному розвитку суспільства набуває більш широкого значення, а технологізація пронизує практично всі сфери життєдіяльності людини. Показано, що у філософській літературі сформувалося уявлення про технологію не тільки як засіб, а й процес активної цілеспрямованої діяльності суб'єкта, в якій реалізуються творчі можливості людини щодо перетворення світу – природи, суспільства, культури. Певна послідовність операцій у структурі технологічної діяльності зумовлена не тільки й не стільки законом природи, скільки безпосередньо практичною метою. У процесі цього перетворення складаються й відтворюються суто людські відносини, а також умови людської діяльності. Крім того, технологія – це інтелектуальне опанування дійсністю, збільшення знань про неї.

Проте, технологія – не тільки процес і результат, а й засіб людської діяльності. Функціонуючи, технологія певною мірою відчужується від людини, формує, так би мовити, технологізоване середовище людської життєдіяльності. Завдяки технологічним перетворенням формується штучний світ людської життєдіяльності, в якому вплив людини на природу, суспільство, культуру стає

дедалі технологічним, причому не тільки в тому розумінні, що форми технології як засіб практичної діяльності визначають спрямованість перетворення світу. Технологічність означає жорстку обумовленість структури людського відношення до об'єкта діяльності – природи, людини, культури, чітку послідовність операцій людської діяльності.

Аналіз літературних джерел засвідчує, що вплив сучасних технологій на всі сфери життя людини дає змогу дослідникам кваліфікувати сучасний етап розвитку суспільства як технічну цивілізацію, технологічне суспільство, час технологічних революцій, вік технологічної культури тощо. Визначаючи поняття технології, її місце в людському бутті, виходячи перш за все з аналізу функціонування технології у такій сфері практики, як виробництво, значна кількість авторів безпосередньо або опосередковано робить предметом дослідження технологічну орієнтацію розвитку різних сфер людської діяльності – *процес технологізації*.

Сутність процесу технологізації полягає в тому, що результати, які проектуються суб'єктом, однозначно визначають порядок, схему діяльності, регламентують способи її здійснення, а орієнтири та цілі діяльності обґрунтовуються функціонально, тобто виходячи з можливостей функціонування суб'єкта діяльності у даній технологічній системі – виробництві, науковому дослідженні, освіті, спілкуванні тощо. Організаційно-технологічний момент у здійсненні людської життєдіяльності висувається на перший план.

Проведене дослідження загальних закономірностей природних і виробничих технологій приводить до нового розуміння технології: загальне уявлення про технологію перетворюється на науку про принципи, структуру та динаміку організованих процесів. Отже, технологія – це найзагальніше поняття, що виконує методологічно-інтегруючу роль щодо всіх наук. Такий висновок має право на існування. По-перше, самі виробничі технології стають частиною широкого комплексу, що включає як штучні, так і природні технології, так звані синтетичні технології. По-друге, багато закономірностей природних технологій в наш час використовують у виробничих технологіях. Сенс у тому, щоб звернути увагу на продуктивність вивчення загальних законів складних за організацією процесів у природних і штучних системах, використання цих законів для управління такими процесами, що має велике теоретичне й прикладне значення.

Науково-технічний прогрес зумовив технологізацію не лише матеріального виробництва, а й інтенсивно проник у сферу культури, гуманітарного знання. Технологія пронизує усі форми життєдіяльності людини (навчальну, професійну, дозвільну, управлінську, комунікативну, ігрову діяльність), а отже, є підстави стверджувати, що технологія є багатоаспектним і багаторівневим поняттям і повинна вивчатися філософськими, психологічними, економічними, педагогічними та іншими науками.

На всіх етапах розвитку суспільства будь-яка технологія впливала на формування середовища людської життєдіяльності, а поява нової технології спрямовувалася на подолання суперечності між перевищенням потреб

суспільства над можливостями їхнього задоволення наявними засобами виробництва.

Існування людини в технологізованому середовищі зумовлює значну деіндивідуалізацію діяльності, що не дозволяє повністю реалізувати неповторність, глибину, цілісність окремої особистості. Внаслідок технологізації життя людини перетворюється на об'єкт, який включено до певної «технології життя». Це явище було зафіксовано і кваліфіковано екзистенціалізмом як абсолютна влада техніки, технології над людиною, абсолютністю відчуження в цих умовах техніки й технології від людини, внутрішнього світу людини від самої людини («самовідчуження»). Виникає проблема, як в умовах технологізації в людській життєдіяльності співвідносяться залученість до певної системи «технології життя» й потреба реалізувати індивідуальність, свій внутрішній світ, тобто вийти за межі домінуючої технології.

Дослідження загальних закономірностей природних і виробничих технологій приводить до нового розуміння технології: загальне уявлення про технологію перетворюється на науку про принципи, структуру та динаміку організованих процесів. Отже, технологія – це найзагальніше поняття, що виконує методологічно-інтегруючу роль щодо всіх наук. Таке твердження має право на існування, і ось чому. По-перше, самі виробничі технології стають частиною широкого комплексу, що включає як штучні, так і природні технології, так звані синтетичні технології. По-друге, багато закономірностей природних технологій в наш час використовують у виробничих технологіях. Сенс у тому, щоб звернути увагу на плідність вивчення загальних законів складних за організацією процесів у природних і штучних системах, використання цих законів для управління такими процесами, що має велике теоретичне й прикладне значення.

У другому розділі *«Технологічна культура як визначальний чинник професійної діяльності вчителя трудового навчання»* визначено роль і місце феномену технологічної культури в структурі професійно-педагогічної підготовки вчителя трудового навчання, розкрито сутність і структуру технологічної культури.

Обґрунтовано, що складовою частиною професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання є технологічна культура, що проявляється в умінні вирішувати проблеми в умовах невизначеності завдань і варіативності можливих результатів. Поняття «технологічна культура» стає все більш актуальним у педагогічній науці й практиці. Вона є базовою характеристикою особистості вчителя трудового навчання, тому що утворюється в зоні перетинання трьох блоків: системи полікомпонентних якостей особистості, що включає базові й периферійні властивості; його психологічної готовності до проектної діяльності, а також системи спеціалізованих технологій, якими він повинен опанувати в процесі навчання. Успішність якісної підготовки майбутнього вчителя знаходиться у прямій залежності від становлення технологічної культури особистості в процесі освіти як важливої частини його загальної та професійної культури.

Аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що, хоча в педагогічній теорії розглядаються різні аспекти технологічної діяльності, проте недостатньо досліджена сутність технологічної культури вчителя, а також система роботи з її формування в процесі професійно-педагогічної підготовки. Це дає підстави сформулювати ряд протиріч між: 1) накопиченим у педагогічній науці й передовій практиці досвідом проектування освітніх систем і процесів і характером його використання в масовій практиці; 2) педагогічним потенціалом технологічної діяльності і відсутністю системи його цілеспрямованого використання в освітніх установах; 4) потребою педагогів в оволодінні сучасними способами професійної діяльності, урахуванні їх індивідуально-професійних запитів і потреб і традиційним змістом, формами методичної роботи; 5) розробленими в педагогіці інтерактивними технологіями підготовки й підвищення кваліфікації педагогічного персоналу й домінуванням у масовій практиці інформаційно-репродуктивних форм, що ускладнюють культурне самовизначення педагогів у полі проектної діяльності.

Одним з ефективних шляхів вирішення цих протиріч слід вважати розкриття особливостей реалізації етапів формування технологічної культури й виявлення психолого-педагогічних умов ефективного її формування як інтегративного особистісного утворення.

На основі аналізу існуючих визначень технологічної культури трактуємо цей вид культури як спосіб творчої самореалізації вчителя, який продукує предметний світ, який є носієм ідеалів і гуманістичних цінностей світу духовного, перетворює педагогічне середовище відповідно до даних ідеалів, і цінностей. Спираючись на концептуальні положення теорії діяльності, що сприяють аналізу творчої, технологічної сутності педагогічної діяльності, можна зробити висновок про те, що технологічна культура вчителя трудового навчання ґрунтується на:

а) проектній компетентності, яка містить предметні знання й уміння та відповідні знання й уміння, пов'язані з проектуванням навчальної діяльності під час вивчення конкретного предмета;

б) гуманістичному ставленні до педагогічного середовища, що припускає творчу активність у реформаторській діяльності, спрямовану на її оптимізацію й гуманістичну організацію;

в) сформованості творчих якостей і здібностей особистості, вмінні конструювати власні технологічні підходи до вирішення завдань у динамічно мінливих нестандартних ситуаціях.

Таким чином, можна зазначити, що в технологічній компетентності представлений когнітивний аспект технологічної культури особистості вчителя, емоційно-ціннісний аспект, що відображається в гуманістичному відношенні вчителя до середовища педагогічної діяльності, творчий аспект розвитку особистості вчителя, що виявляється в процесі проектування даного середовища й окремих його частин. Перераховані компоненти технологічної культури вчителя найбільш оптимально можуть формуватися в процесі засвоєння основ педагогічного проектування, у практичній проектній діяльності, спрямованій, в остаточному підсумку, на створення гармонійного гуманістичного середовища освітньої установи.

У процесі дослідження визначено умови формування в особистості технологічної культури: мотивація особистості на оволодіння технологічною культурою й розроблений комплекс педагогічних заходів щодо оволодіння методологією проектування; наявність у кожного із суб'єктів освітнього процесу досвіду творчої діяльності; зміст освіти, зафіксований у навчальних програмах; організація процесу проектування як системоутворюючої діяльності, що відображає специфіку моделювання освітнього середовища загальноосвітньої школи. Це дало підстави стверджувати, що формування технологічної культури майбутніх учителів трудового навчання буде успішним, якщо:

- у них сформоване ціннісно-сміслові відношення до технологічної культури як необхідного компонента їхньої професійної культури в цілому;
- вони мають різноманітний у змістовному, функціонально-рольовому плані досвід технологічної діяльності;
- навчання проектуванню здійснюється в декількох основних напрямках, і включає розвиток відповідних особистісних властивостей, оволодіння системою знань і способів професійної проектувальної діяльності;
- формування технологічної культури носить цілісний характер, що забезпечує повноту освоєння ними всіх етапів проектування;
- форми й методи формування технологічної культури спираються на їхній індивідуально-психологічні особливості педагогів, їхні професійно-особистісні потреби й запити.

Показано, що процес становлення технологічної культури вчителів – це безперервний, складний динамічний процес, що визначається передусім активністю самого педагога, його суб'єктною позицією. Тобто, основою процесу становлення технологічної культури є суб'єктна позиція майбутнього вчителя, що має особистісну значимість для цього процесу й результатів проектування, творча активність у проектній діяльності.

Доведено необхідність поетапного здійснення процесу формування технологічної культури на основі комплексного підходу до організації навчально-виховного процесу, єдності теоретичної й практичної підготовки й спрямованості на послідовний розвиток усіх компонентів проектної культури. Педагогічна взаємодія в цьому процесі розглядається як поєднання прийомів педагогічної підтримки (активізація, допомога, порада, консультація, співтворчість) з боку викладача, що забезпечує успішність засвоєння знань і вмінь у процесі роботи над проектом та дозволяє актуалізувати, і розвивати внутрішній потенціал особистості студента. У цьому випадку студент самовизначається в ціннісно-смісловій сфері, знаходячи особистісний сенс у проектуванні, що сприяє підвищенню його професійної й загальної культури.

Динамічна природа процесу становлення технологічної культури вчителя розглядається як поетапний перехід з одного стану в інший, що відрізняється своїми функціями у вирішенні завдань становлення особистості вчителя. У даному цілісному й безперервному процесі умовно виділяють три етапи (настановчий, проектувальний, продуктивний). Кожний компонент технологічної культури (проектна компетентність, гуманістичне відношення до педагогічного середовища, творчі якості й здібності особистості) на певному

етапі наповнюється різним змістом, характеризується розвитком і формуванням системи відносин, особистісних якостей, а також засвоєнням знань, виробленням умінь і навичок.

Обґрунтовано, що в узагальненому вигляді технологічну культуру слід сприймати як рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, яка визначається сукупністю досягнутих технологій матеріального й духовного виробництва і дає їй можливість ефективно долучатися до сучасних технологічних процесів на засадах гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем. У свою чергу технологічна культура, як складовий елемент професійно-педагогічної компетентності вчителя трудового навчання, – необхідний компонент творчої самореалізації та професійного самовдосконалення особистості майбутнього фахівця, глибокого та грамотного оволодіння основами освітньої діяльності, готовності до інновацій та новаторства.

Аналіз літературних джерел засвідчує, що наприкінці ХХ століття на етапі формування нового технологічного суспільства («суспільство знань»), технологічні знання й уміння стали визначальним ресурсом окремої особистості, підприємства та економіки в цілому. Як наслідок цього, показником грамотності й обізнаності визначилася технологічна культура. Усвідомлення такого факту стало причиною появи в навчальних планах загальноосвітніх навчальних закладів більшості розвинутих країн світу нової освітньої галузі «Технологія». Замінивши традиційне трудове навчання, «Технологія» стала обов'язковою для вивчення як майбутніми інженерами, програмістами, дизайнерами, так і менеджерами, економістами, юристами, лікарями тощо.

Обґрунтовано, що технологічну підготовку в школі слід розглядати, виходячи з розширеного розуміння технології як способу перетворювальної діяльності людини, що здійснюється на основі систематичного застосування теоретичних знань. Визначення мети технологічної підготовки учнів має спиратися на динамічну концепцію культури, згідно з якою культуру слід розглядати з точки зору результатів людської діяльності, всього того, що створено розумом і руками людини, і з точки зору самої діяльності, де людина виступає суб'єктом останньої. Культура охоплює все те, що творить суб'єкт. Опановуючи навколишній світ (і те, що він створює, і те, як він створює), представляємо культуру як сукупність чисельних проявів людської діяльності, в тому числі і як технологічну культуру, що відображає технологічний спосіб опанування світу людиною.

Технологія таким чином виступає однією з форм культури, поза якою, як і поза людським буттям, вона неможлива. Перетворювальна діяльність людини являє собою частину загальної культури, технологічний зміст культури. Виходячи з цього метою технологічної підготовки в школі повинен стати розвиток технологічної культури учнів як елемента їх загальної культури, який забезпечує інтегрованість особистості в систему національної і світової культур.

Необхідність розвитку технологічної культури школярів у процесі їх технологічної підготовки зумовлена тим, що сучасний технологічний розвиток

впливає на перетворення природи, суспільства, людини, але й може викликати невинуваті трагічні наслідки для існування людської цивілізації. В подібній технологічній реальності набуває загострення етична проблема відповідальності людини за свої дії в технологічних ситуаціях і відношеннях, коли багато чого залежить від неї самої. Відчуття і усвідомлення відповідальності визначають розвиток технології, одночасно виступаючи їх важливим стимулом. Здатність людини взяти цю відповідальність на себе, обрати оптимальну лінію поведінки, передбачити не лише найближчі, але й віддалені наслідки своєї діяльності багато в чому залежать від її технологічної культури.

Технологічна культура, відповідаючи на запитання про те, що і як створює людська діяльність, виступає мірилом відношення людини до світу, її влади над природою. Культура визначає межі можливого і перспективного технологічного розвитку суспільства надалі.

В основі технологічної культури лежить перетворювальна діяльність людини, в якій знаходять прояв її знання, уміння і творчі здібності. Перетворювальна діяльність сьогодні проникає в усі сфери людського життя і діяльності – від промисловості й сільського господарства до медицини й педагогіки, дозвілля та управління.

В дисертаційній роботі технологічну культуру розглянуто в соціальному (широкому) і особистісному (вузькому) планах. В соціальному плані технологічна культура – це рівень розвитку життя суспільства на основі доцільної та ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупність досягнутих технологій в матеріальному і духовному виробництві. В особистісному плані технологічна культура – це рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання і перетворення себе і навколишнього світу.

Технологічна культура впливає на всі сторони життя людини і суспільства. По-перше, вона передбачає наявність у людини системи технологічних знань, умінь і особистісних якостей. *Технологічні знання* включають розуміння базових технологічних понять, уявлення про техносферу, способи перетворювальної діяльності, сучасні і перспективні технології виробництва і форм життєдіяльності людини тощо. *Технологічні уміння* – це освоєні людиною способи перетворювальної діяльності на основі набутих знань. До них відносяться уміння свідомо і творчо обирати оптимальні способи перетворювальної діяльності, швидко опанувати нові професії і технології, проектувати свою діяльність і передбачати її результати, проводити дизайн-аналіз, користуватися комп'ютером, здійснювати проектну діяльність, виконувати графічні побудови тощо. *Технологічно важливі якості* – це властивості людини, необхідні для успішного оволодіння перетворювальної діяльністю. До них можна віднести сформованість адекватного професійного самовизначення, працьовитість, різноманітність інтересів, гнучкість мислення, професійну мобільність, самостійність і компетентність, відповідальність, дисциплінованість, заповзятість, потреба в постійному вдосконаленні і ін.

Технологічна культура формує певний (технологічний) погляд на світ і виявляється в технологічному світогляді. *Під технологічним світоглядом* слід розуміти систему технологічних поглядів на природу, суспільство, людину і

його мислення. Його основа – це глобальний, планетарний погляд на світ, що є єдністю біосфери, соціосфери, техносфери і ноосфери. В центрі цієї системи стоїть людина, яка своїм розумом повинна свідомо підтримувати рівновагу в світі.

Технологічний світогляд будується на положенні про те, що в основі суспільного розвитку лежить спосіб перетворювальної діяльності людей, а також рівень їх технологічної культури і суспільства. І в той же час технологічна культура є одним з найважливіших показників рівня розвитку суспільства, мислення і творчих здібностей людини.

Кожна людина повинна бути спеціально підготовлена до гармонійного співіснування і ефективного функціонування в інформаційно і технологічно насиченому світі. Жити у такому середовищі і не знати його особливостей дуже небезпечно і, навіть, злочинно. Цей факт сприяє здійсненню технологічної підготовки молоді, що передбачає формування у неї технологічної картини світу, ефективних способів перетворювальної діяльності, забезпечуючих гармонійну взаємодію людини з природним і технологічним середовищем які поліпшують якість її життя.

Складовою частиною технологічної культури є технологічне мислення, як розумова здатність людини до перетворювальної діяльності по створенню матеріальних і духовних цінностей для блага людини, суспільства, природного середовища, узагальнене й опосередковане віддзеркалення індивідом науково-технологічної сфери. Технологічне мислення направлене на пошук оптимальних засобів перетворення речовини, енергії та інформації в потрібний для людини продукт.

Технологічне мислення характеризується певними особливостями, зокрема:

1) воно спрямоване не стільки на пізнання навколишньої дійсності, скільки на зміну її на користь людини. Цільова установка пов'язана перш за все з пошуком відповіді на питання «Як?», а не на питання «Що?». Такий вид установки змістовніший і творчий, направлений на створення нового об'єкту або додавання йому нових інноваційних якостей;

2) знання повинні носити комплексний характер і мати пошуковий і перетворювальний аспекти;

3) провідне місце відводиться методам і засобам засвоєння і застосування нового навчального матеріалу. Особлива увага повинна приділятися таким сучасним методам пошуку вирішення різних завдань, як метод проектів, мозковий штурм, метод морфологічного аналізу і синтезу, метод сфокусованих об'єктів, функціонально вартісний аналіз, ігри, розумовий експеримент, дизайн виробів тощо;

4) припускає сформованість таких розумових дій, як уміння оцінювати власну діяльність і її результати на основі рефлексії, швидко переходити з одного рівня узагальнення на іншій, аналізувати і прогнозувати економічні, екологічні наслідки, будувати образ оптимального кінцевого результату цієї діяльності;

5) бути проектним і одночасно процесом узагальненого і опосередкованого пізнання дійсності, в ході якого людина використовує технологічні, технічні, економічні й інші знання для виконання проектів по

створенню товарів або послуг від ідеї до її реалізації;

б) має дві основні тенденції. З одного боку висока швидкість змін, що відбуваються, сприяє виробленню мислення, спрямованого в майбутнє, а з іншого – перехід від технократичного до технологічного мислення спричиняє революцію самої особистості.

Одночасно спрямованість свідомості в майбутнє знижує відчуття відповідальності людини за сьогоднішнє, тому необхідно постійно підвищувати її технологічну культуру.

Технологічна культура пов'язана з технологічною естетикою, тобто естетичним відношенням людини до засобів, процесу і результатів перетворювальної діяльності, яке виражається в дизайнерських знаннях, уміннях і здібностях перетворювати технологічне середовище за законами краси.

В умовах всезростаючого втручання людини в розвиток природних і соціальних процесів питання етики набуває нового значення. Основним завданням етики є оцінка відповідності дій окремої людини з погляду їх наслідків для «етичного партнерства». Ролі «етичних партнерів» раніше відводилися людині, а в умовах техногенного суспільства це коло значно розширилося.

У нових умовах творці сучасних технічних систем опинилися не в змозі передбачати наслідки власної перетворювальної діяльності, що підвищує відповідальність творців і споживачів цих систем до результату їх діяльності і вимагає формування у них технологічної етики.

Отже, підсумовуючи сказане, під технологічною культурою розуміємо рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, виражений в сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва і що дозволяє їй ефективно брати участь в сучасних технологічних процесах на основі гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем.

У третьому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури»** визначено мету, завдання і принципи технологічної підготовки учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України, розкрито можливості проектної діяльності як основи формування технологічної культури школярів, обґрунтовано психолого-педагогічні засади підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури.

Аналіз сучасного середовища життєдіяльності людини засвідчує, що воно носить переважно штучний, рукотворний характер і може називатися технологічним. Виразником перетворюючої діяльності людини стали найрізноманітніші технології, які відображають сукупність способів і засобів праці, кваліфікацію працівників, розвиток інфраструктури. Сучасне технологічне середовище характеризується різноманітністю технічних засобів і технологій, які за своєю сутністю і призначенням дозволяють забезпечити гарантоване отримання необхідного продукту праці відповідно до заданих цілей діяльності. Характер технічної оснащеності суспільства і наявних технологій у їх сукупності відображають рівень інтелектуального, духовного потенціалу суспільства, можливості самореалізації кожної людини. Тому

підростаючому поколінню необхідно засвоювати знання про сутність технологічних перетворень навколишньої дійсності.

Практичне засвоєння технологічних закономірностей перетворюючої діяльності, оволодіння способами, засобами і культурою праці, професійне самовизначення може здійснюватись тільки за наявності в структурі загальної середньої освіти відповідної самостійної освітньої галузі. Ця галузь покликана забезпечувати формування культури праці, технічної культури, практичних знань і вмій, що відображають поширені способи, засоби, процеси, результати і наслідки пізнання, застосування, отримання або перетворення об'єктів природного, штучного і соціального середовища, чого не забезпечує жодний інший напрямок загальної освіти.

Така освітня галузь як «Технологія» має місце у Базовому навчальному плані загальноосвітньої школи України і реалізується головним чином у навчальному предметі «Трудове навчання». Державний стандарт освітньої галузі визначає, що її головна мета полягає у формуванні технічно, технологічно і комп'ютерно освіченої особистості, підготовленої до життя й активної трудової гуманістичної і природовідповідної перетворюючої діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства. Характерною рисою оновленого змісту трудового навчання стала його особистісна орієнтація. Свідченням цього є назва змістових ліній, покладених в основу Державного стандарту: 1) людина в технічному середовищі; 2) технологічна діяльність людини; 3) соціально-професійне орієнтування людини на ринку праці; 4) графічна культура людини; 5) людина й інформаційна діяльність; 6) проектна діяльність людини у сфері матеріальної культури. Реалізація цих змістових ліній передбачає організацію трудового навчання на основі проектно-технологічного підходу.

«Технологія» – це освітня галузь, в основі якої лежить предметно-перетворювальна діяльність людини в матеріальному світі, спрямована на створення навчального середовища, для розкриття й розвитку в учнів здібностей в особистісно-зорієнтованій сфері проектування та виготовлення виробів і ознайомлення в процесі роботи з різними матеріалами, інформацією й іншими ресурсами відповідно до потреби творчої ідеї учнів. Ефективність технологічної освіти визначається рівнем технологічної культури, адекватним професійним самовизначенням випускників школи.

Ефективність трудового навчання визначається рівнем технологічної культури, адекватним професійним самовизначенням випускників загальноосвітніх навчальних закладів. Сучасний розвиток трудового навчання ґрунтується на таких теоретико-методологічних засадах: 1) проблема формування творчої особистості багато десятиліть є предметом уваги педагогів усього світу. Проте, поряд із багатьма іншими якостями школа повинна сформувати в учнів потребу в самостійній творчій діяльності. Надзвичайно великого значення цьому надавали вітчизняні педагоги, завжди ставлячи в центрі вирішення проблеми залучення учнів до трудової діяльності; 2) зміна освітніх парадигм у нашій країні передбачає, що мета розвитку дитини є провідною по відношенню до цілей засвоєння змісту, який, у свою чергу, є лише засобом її розвитку; 3) теорія розвитку змісту освіти свідчить як мінімум

про дві детермінанти, які визначають зміст освіти: інваріантно-діяльнісні сторони особистості і генеральні галузі наукового знання. У відповідності до такого підходу, перетворюючій діяльності з матеріальними об'єктами відповідають практичні науки і їм, у свою чергу, повинен відповідати навчальний предмет, або освітня галузь у навчальному плані, інтерактивна за своєю суттю; 4) склалася нова галузь філософії – філософія технології. Тут можна виділити декілька основних напрямів. По-перше, це дихотомія «технологія-техніка» (у англomовних країнах – це філософія технології, у німецькомовних – філософія техніки). По-друге, це інженерна філософія технології (або парадигма «технологія як прикладна наука»); 5) формується нова галузь наукового знання – технологічні знання, які є рядоположними з природничо-науковими знаннями. Існують різні підходи до класифікації технологічних знань. Найбільш розповсюджений – за рівнем генералізації: на одному кінці спектра перебувають систематизовані й формалізовані знання інженерів, на іншому кінці – приховані знання ремісників.

Ринкові відносини також серйозно вплинули на формування концепції технологічної освіти. Орієнтація на споживача, на ринок, на покупця, а не на усереднену людину – важливі і невід'ємні риси технологічної підготовки.

Об'єктивна необхідність технологічної освіти обумовлена тим, що практика політехнічної, трудової й професійної підготовки школярів, яка склалася на сьогодні, безсистемно поділений по навчальних предметах практичний матеріал у вигляді прикладів із життя не дозволяє в повному обсязі реалізувати принципи системності й цілісності. Загальноосвітні предмети мають невелику технологічну спрямованість. Розрізнені шкільні навчальні предмети не можуть у повному обсязі забезпечити розвиток в учнів технологічного світогляду й мислення, сформувані в них уявлення про технологічні процеси на мега-, макро-, мезо- та мікрорівнях, показати загальне значення технологій. Тому технологічна освіта передбачає перехід від предметного до проблемно-орієнтованого навчання. Школа потребує інтегрованих галузей знань, побудованих на міжпредметній основі.

Проектна методика, покладена в основу трудового навчання, найбільш придатна для реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні. Це нова педагогічна технологія, що являє собою можливу альтернативу традиційній класно-урочній системі. Необхідність застосування проектно-методики в сучасній шкільній освіті зумовлена очевидними тенденціями в освітній системі до більш повноцінного розвитку особистості учня, його підготовки до реальної діяльності. Вона забезпечує не лише міцне засвоєння навчального матеріалу, але й інтелектуальний і моральний розвиток учнів, їхню самостійність, доброзичливість до вчителя й однолітків, комунікабельність, бажання допомогти іншим.

Доведено, що творчу проектно-технологічну діяльність школярів у процесі трудового навчання слід розглядати як інтегративний вид діяльності з метою створення виробів чи послуг, що мають об'єктивну чи суб'єктивну новизну і особисту чи суспільну значимість.

Найчастіше проектно-технологічну діяльність розглядають як обґрунтовану і сплановану заздалегідь творчу навчально-трудова діяльність,

яка передбачає обґрунтування, планування, розроблення конструкції, технології, виготовлення й реалізацію об'єктів проектування. Вона спрямована на формування в учнів певної системи творчо-інтелектуальних та предметно-перетворювальних знань і вмінь. Процес здійснення проектно-технології передбачає застосування сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів. Таким чином, суть проектно-технології полягає в тому, аби стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачають володіння знаннями, а також через проектну діяльність, яка передбачає вирішення однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування набутих знань.

Проектно-технологічна діяльність дає можливість реалізувати варіативність у змісті трудової підготовки, тобто уникнути жорсткої регламентації наповнення змісту навчальної діяльності учнів. У разі правильного спрямування діяльності учнів, виконання творчих проектів набере рис справжньої продуктивної праці, позбавленої формалізму і вимушеного виконання робіт, що не завжди були зрозумілими учням.

Проектна методика передбачає, що освітня галузь «Технологія» має бути інтегративною, яка синтезує в собі наукові знання з математики, фізики, хімії, біології, дизайну, економіки, основ правознавства і показує їх прояв у роботі промисловості, сільського господарства, енергетики, транспорту, зв'язку, будівництва, сфери надання послуг, ведення домашнього господарства, культури побуту й інших напрямків діяльності людини. Це в свою чергу сприяє посиленню мотивації учнів до вивчення інших загальноосвітніх предметів.

У процесі дослідження вдосконалено структурно-функціональну модель проектно-технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання, що являє сукупність педагогічних компонентів, виконуючих специфічні функції і перебуваючих у взаємозв'язку.

Залучення учнів до проектно-технологічної діяльності вимагає суттєвого вдосконалення системи технологічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання. Технологічна підготовка майбутнього вчителя трудового навчання у нашому дослідженні визначена як процес і результат активного набуття студентом технологічних знань, умінь, навичок і особистісних якостей з метою формування технологічної культури учнів, що виражається готовністю до творчої і гармонійної перетворювальної діяльності на науковій основі.

Серед основних *завдань* підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури визначено: формування особистої технологічної культури (технологічного світогляду, технологічної культури, технологічного мислення, культури праці, взаємин, дизайнерських якостей); формування практичної готовності до творчої і гармонійної перетворювальної діяльності (технологічні знання, уміння і навички), навчання учнів технологічній грамотності, умінню спілкуватися з сучасними засобами праці; підготовка до адекватного професійного самовизначення, планування своєї соціально-професійної кар'єри; виховання активної життєвої позиції, готовності до конкурентної боротьби на ринку праці, здатності активно включитися в систему ринкових відносин, озброєння основами підприємницької діяльності; розвиток творчих здібностей, навчання

проектної діяльності, графічній і комп'ютерній грамотності; формування екологічної культури в творчій перетворювальній діяльності; виховання самостійності, активності, завзятості і наполегливості, заповзятливості, уміння планувати своє життя й об'єктивно його оцінювати.

Аналіз наукової літератури і власні дослідження дали підстави виокремити принципи технологічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання.

1. *Цілісність* технологічної підготовки забезпечується єдністю розвитку, виховання і навчання студентів; загальністю процесів перетворення одиничного і особливого в загальне і навпаки на мега-макро-меза-мікрорівнях; цілісністю уявлення про способи перетворювальної діяльності, що включає знання про засоби, предмети, технології і результати цієї діяльності; єдністю опредмечування і розпредмечування знань, індукції і дедукції, аналізу і синтезу, логічного і емоційного в процесі навчання, теоретичних і практичних занять.

2. Принцип *культуроодоцільності*. Відповідно технологія є однією з головних культурних детермінант нашого часу, фундаментальною частиною загальної культури, тому парадигмою освіти є технологічна культура, яка впливає на зміст, форми і методи навчання молоді. Освіта повинна бути спрямована на формування технологічного світогляду і мислення, технологічної етики і естетики.

3. *Природодоцільність* технологічної підготовки означає перш за все необхідність включення в її зміст екологічного аспекту, пов'язаного з формуванням у людини відношення до природи як до «етичного партнера», щоб забезпечити екологічно стійкий розвиток суспільства. Цей принцип обумовлює також необхідність включення в зміст технологічної підготовки валеологічного компоненту, направлено на формування у молоді валеологічної культури і здорового способу життя.

4. Принцип *інтегративності* технологічної підготовки обумовлений багатоаспектністю і складністю поняття «Технологія», яке є соціально-філософською, культурологічною, психолого-педагогічною категорією і галуззю наукових знань.

Структурна інтеграція технологічної підготовки полягає в тому, що вона синтезує знання з природничонаукових і суспільно-гуманітарних дисциплін. Функціональна інтеграція виражається в тому, що технологічна освіта показує способи практичного застосування наукових знань в процесі творчої перетворювальної діяльності людини, а також сприяє формуванню у студентів таких інтегральних якостей, як професійна компетентність, професійна мобільність, заповзятливість тощо. Ці якості дозволяють людині успішно функціонувати в умовах технологічно насиченого світу, що змінюється.

5. Технологія є універсальним способом діяльності, що включає проектування і виготовлення виробу. Тому провідним принципом технологічної підготовки є її *проектність*. Творча проектна діяльність (а не знання, уміння, навички) стає основною одиницею технологічної підготовки.

Проектна діяльність студентів орієнтована на сучасну дидактичну систему яка характеризується тим, що навчання, виховання і розвиток забезпечують цілісність педагогічного процесу.

6. Для технологічної підготовки характерний принцип *модульної* побудови змісту навчання, який полягає в розробці повчальних блоків-модулів. У змісті технологічної підготовки є модулі, які складають ядро відповідно до державного освітнього стандарту. Крім того, до змісту технологічної підготовки включені варіативні модулі, які відповідно до базисного навчального плану, можуть вивчатися як обов'язкові дисципліни за вибором, або на факультативних, індивідуальних і групових заняттях.

7. *Ціннісна орієнтованість* технологічної підготовки полягає у виділенні пріоритетів і наскрізних (пріоритетних) ліній змісту цієї освіти. У технологічній підготовці повинен бути забезпечений пріоритет: способу над результатом навчальної діяльності; практичного застосування знань над їх придбанням, практичній діяльності над теоретичною; розвитку над навчанням і вихованням учнів; активних, продуктивних методів над інформаційно-репродуктивним навчанням; самостійній творчій навчальній діяльності (учіння) над викладанням.

8. *Інформативність* технологічної підготовки обумовлена зростанням ролі інформації в навчанні і вихованні. Ця інформація необхідна для: забезпечення зворотного зв'язку, отримання оперативної інформації про результати процесу навчання; індивідуалізації темпу навчання; забезпечення тих, що навчаються необхідною інформацією з метою формування картини сучасного науково-технологічного світу.

Ефективність технологічної підготовки значно підвищується, якщо в сукупності дотримуватимуться виділених вище принципів.

У четвертому розділі **«Методична система підготовки вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури»** розроблено та обґрунтовано модель підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури, визначено організаційно-педагогічні умови та структуру процесу підготовки вчителя до формування в учнів технологічної культури та охарактеризовано її компоненти.

Ефективність підготовки до формування технологічної культури залежить від кількох умов і факторів, серед яких центральне місце посідає системне бачення цієї проблеми, передбачає наявність певної моделі, розробленої на засадах теоретичного аналізу проблеми.

Показано, що наявність моделі підготовки майбутнього вчителя до формування в учнів технологічної культури дає можливість вирішити у процесі дослідження декілька проблем, а саме:

1) визначити мету, якої повинні досягти студенти, навчаючись за напрямом «Технологічна освіта»;

2) здійснювати контроль за ефективністю процесу підготовки до формування технологічної культури;

3) конкретизувати фахові вимоги до особистості майбутнього вчителя та допомогти студентам усвідомити значення технологічної культури в їх професійному становленні;

4) активізувати і зробити ефективнішим процес самопізнання студентів.

На основі системного і особистісно-діяльнісного підходів було розроблено модель підготовки вчителя трудового навчання до формування в учнів

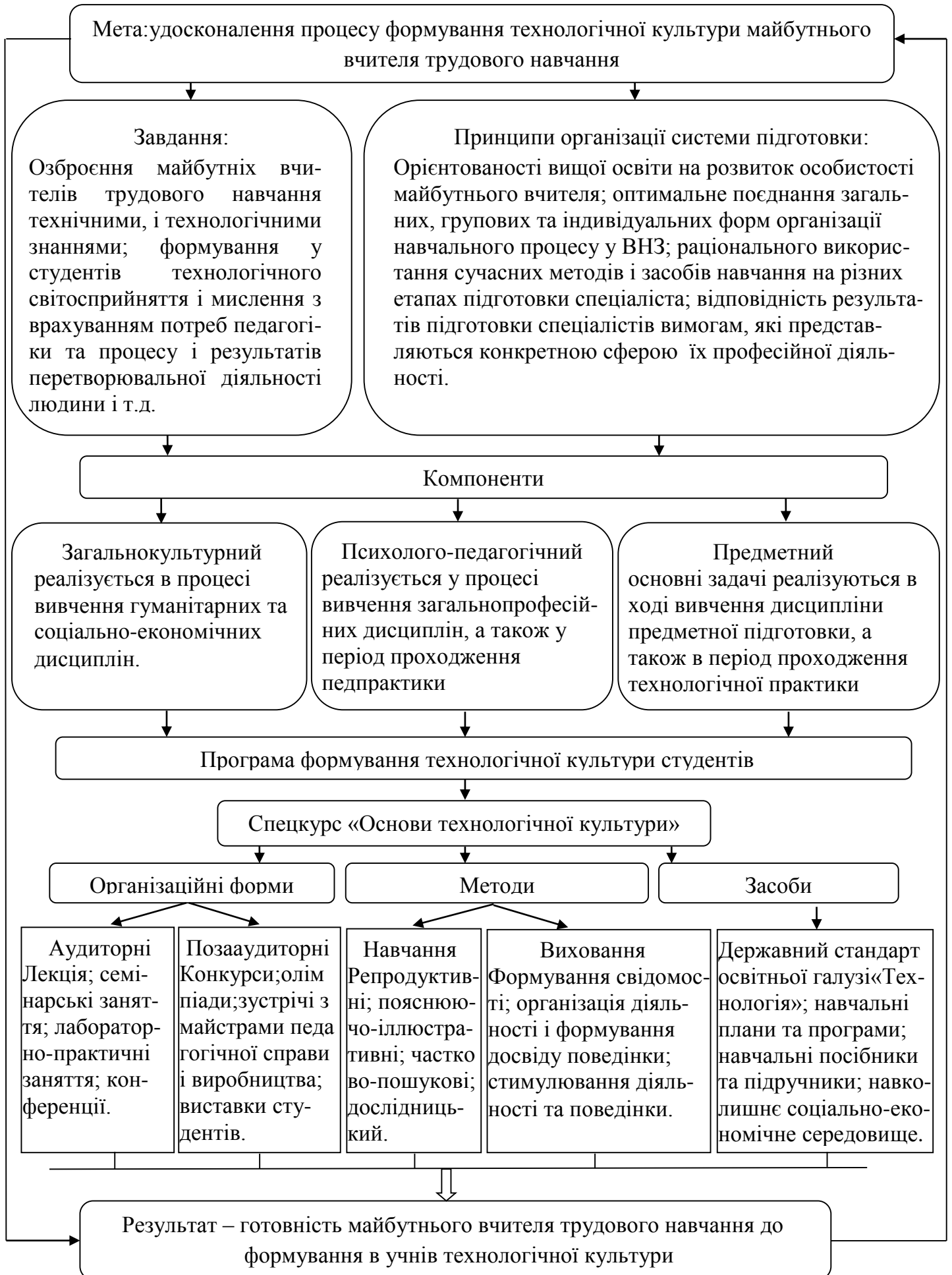

Рис. 1. Модель підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури

технологічної культури, яка являє собою сукупність взаємозв'язаних компонентів, що складаються з спеціально відібраного змісту, реалізація якого відбувається за відповідно створених умов. Спираючись на основні положення вищезазначених підходів, було розглянуто процес підготовки вчителів трудового навчання до формування в учнів технологічної культури, як складний процес отримання і використання комплексу проектних знань, вмінь та навичок, формування проектних якостей, необхідних майбутньому вчителю трудового навчання для здійснення професійно-педагогічної діяльності, який можливий на основі дотримання певних педагогічних умов. Розроблена модель підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури представлено на рис 1.

Модель розкриває особливості структури цього процесу та її елементів.

У структурі підготовки вчителя до формування технологічної культури учнів виокремлюємо три компоненти: *когнітивний* (інтелектуальний); *операційно-діяльнісний* (практично-діяльнісний); *потребнісно-мотиваційний* (емоційно-ціннісний). Виходячи з цього процес підготовки було розглянуто як сукупність когнітивного, потребнісно-мотиваційного й операційно-діяльнісного компонентів, які дозволяють особистості майбутнього вчителя адаптуватися й інтегруватися в існуючому інформаційно і технологічно насиченому світі, свідомо і творчо вибрати оптимальні методи і засоби перетворювальної діяльності щодо створення матеріальних і духовних цінностей, урахувавши їх наслідки для природи, суспільства і самої людини.

Когнітивний компонент виступає як наявність необхідного мінімуму знань технології, екології, технологічної етики й естетики; знання раціональних способів діяльності з навчальною інформацією й інформаційними системами тощо. Знання традиційно сприймають як узагальнений досвід людей, віддзеркалення дійсності у свідомості людини. Показники, що визначають когнітивний компонент технологічної культури: наявність необхідного мінімуму технологічних знань; знання основних засобів творчої діяльності; пізнавальна активність студентів.

Когнітивний компонент тісно переплітається з операційним компонентом – комплексом умінь і навичок, які забезпечують успішність професійної діяльності. Уміння сприймають як знання в дії, специфічний комплекс властивостей особистості, який проявляється, а також формується в процесі виконання певним чином організованої діяльності. Навички ж, на відміну від умінь, – це потенційна готовність (здатність) людини до вдосконалення автоматизованих дій, тобто навички – це вміння, доведені до автоматизму.

Операційно-діяльнісний компонент технологічної культури припускає сформованість досвіду, використання технологічних знань і вмінь у конкретній перетворювальній діяльності урахувавши етичні, естетичні і правові норми; здатність самостійно вирішувати творчі та винахідницькі завдання тощо. Він виявляється в: екстеріоризації та інтеріоризації (опредмечування і розпредмечування знань та вміння застосовувати їх на практиці); умінні самостійно вирішувати творчі та винахідницькі завдання; участі у творчій перетворювальній діяльності, урахувавши етичні, естетичні і правові норми.

Потребнісно-мотиваційний компонент технологічної культури – це система цінностей, мотивів, установок і поведінка особистості. Він виявляється у світоглядних установках, естетичному ставленні до дійсності, потребі в самоосвіті, щоб застосувати нові знання як методи і засоби перетворювальної діяльності. Важливими вважають такі якості особистості, як: працьовитість, підприємливість, самостійність, відповідальність і порядність, творчий підхід до виконання будь-якого виду діяльності, дбайливе ставлення до природи, її ресурсів. Сформованість потребнісно-мотиваційного компонента визначається за такими показниками: прагнення до виконання завдань творчого характеру; прагнення до якісного здійснення трудової діяльності; потреба в самоосвіті й інформаційному забезпеченні як засобі підвищення рівня перетворювальної діяльності.

Специфіка досліджуваного поняття щодо фахових потреб майбутніх учителів трудового навчання полягає в тому, що, крім компонентів, які було внесено у визначення поняття «технологічна культура», студенти повинні засвоїти методику формування її у школярів, уміти створювати умови, які сприяють її розвитку.

Для оцінювання сформованості готовності майбутніх учителів трудового навчання до формування в учнів технологічної культури визначено три рівні (високий, середній і низький) і складено стандартизовані характеристики кожного з них:

високий, якщо якість – яскраво виражена риса характеру, виявляється в усіх діях студентів постійно, широко, ефективно, ґрунтується на знаннях вимог до поведінки;

середній, якщо якість є рисою характеру, в діях виявляється широко, ефективно, але спостерігаються відхилення, які викликані неповним розвитком самої якості, або незнанням вимог до поведінки;

низький, коли якість ще не стала рисою характеру, обмежено й неефективно виявляється в діях і вчинках студентів. Іноді характерними бувають ознаки якості-антипода, навіть коли відомі вимоги до поведінки.

На основі розробленої структури виділено три етапи підготовки студентів до формування в учнів технологічної культури.

Перший етап – *інформаційний* – (1 – 4 семестри) – теоретичне оволодіння навчально-виховним процесом в загальному вигляді, формування уміння і прагнення організувати окремі частини цього процесу.

Другий етап – *операційний* – (5 – 8 семестри) – поглиблення і конкретизація навчально-виховного процесу, подальший розвиток прагнень і умінь до його організації в навчальній, позанавчальній виховній роботі (у їх єдності).

Третій етап – *практичний* – (9 – 10 семестри) – подальше поглиблення навчально-виховного процесу, оволодіння уміннями організації системи роботи в цілому по формуванню особистості школяра, формування індивідуальності майбутнього вчителя-професіонала на основі зростання його самостійності та творчості.

У процесі дослідження були визначені наступні педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури:

- 1) актуалізація аксіологічного потенціалу технологічного знання в процесі вивчення дисциплін професійно-спрямованого блоку;
- 2) організація діалогу як особистісного дидактико-комунікативного середовища, який сприяє формуванню ціннісного відношення до технологічної діяльності, до себе, як суб'єкта такої діяльності, до особи студента;
- 3) залучення студентів до проектно-технологічної діяльності, що забезпечить формування їхньої власної технологічної культури.

Для того, щоб сукупність виділених педагогічних умов могла успішно реалізуватися, необхідно створити певні передумови для формування технологічної культури майбутніх учителів трудового навчання. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури були визначені такі додаткові умови, що забезпечують ефективну педагогічну підтримку формування технологічної культури студента педвузу, як: гуманістична орієнтація викладача, встановлення довірливих стосунків між викладачем і студентом та позитивний емоційний фон засвоєння майбутніми вчителями трудового навчання змісту техніко-технологічних дисциплін.

У п'ятому розділі *«Експериментальне дослідження системи професійної підготовки вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури»* охарактеризовано методику експериментального навчання, розкрито організацію і хід експериментальної перевірки системи підготовки майбутнього фахівця освітньої галузі «Технологія» до формування в учнів технологічної культури, наведено результати експериментального навчання в системі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та здійснено їх аналіз.

Експериментальне дослідження включало пошуковий, констатувальний і формувальний експерименти, проведені в 2006-2011 н.р. Групи, включені в експеримент були різні, але участь на протязі всього терміну навчання брали студенти технолого-педагогічного факультету: 1 курс (I рівень підготовки), 2-3 курси (II рівень підготовки), 4-5 курсів (III рівень підготовки). Проводилась експериментальна перевірка методики формування готовності до формування в учнів технологічної культури, яка була визначена на основі розробленої системи професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Пошуковий експеримент (2006-2008 н.р.) передбачав апробацію розроблених дидактичних матеріалів та навчально-методичних рекомендацій і професійно-спрямованих практичних завдань, технологій проведення лекційних і практичних занять з техніко-технологічних і методичних дисциплін; вдосконалювалися програм педагогічних і технологічних практик. У пошуковому експерименті взяло участь біля 300 студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. На цьому етапі відпрацьовувався зміст лекційних і лабораторних занять, здійснювався пошук педагогічних засобів, що забезпечують формування комплексу професійних і техніко-технологічних знань студентів, використовуваних для вирішення професійно-спрямованих педагогічних завдань.

Констатувальний експеримент передбачав визначення початкового рівня технологічної підготовки студентів 1 курсу до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Результати констатувального експерименту показали, що рівень підготовленості першокурсників до вивчення зазначених дисциплін знаходиться на межі середнього і низького.

У формувальному експерименті взяли участь студенти 1-5 курсів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (відповідно УДПУ – 329 осіб, НПУ імені М.П. Драгоманова – 202 особи, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» – 200, ЧНПУ – 169 осіб). Всього у формувальному експерименті взяло участь 900 студентів.

Оцінка готовності майбутніх учителів до формування в учнів технологічної культури здійснювалася на основі критеріїв, що:

- 1) характеризують дії і види діяльності, котрі забезпечують успішне і творче вирішення професійно-спрямованих педагогічних завдань;
- 2) визначають рівень професійно-педагогічної готовності за ознаками: знання, уміння, спрямованість.

Критерії сформованості професійно-педагогічної готовності майбутніх учителів трудового навчання визначені на основі розгляду цієї готовності як складної інтегральної особистісної якості спрямованої на педагогічну діяльність і яка проявляється у сукупності особистісно-мотиваційного, змістового (когнітивного), операційного, рефлексивно-оціночного компонентів.

Особистісно-мотиваційний компонент, перш за все виражається в усвідомленні потреби проектної діяльності, її особистій та професійній значимості. Також основним мотивом є можливість реалізувати свої ідеї, прагнення до саморозвитку, реалізації своїх організаційних вмінь, вмінь налагоджувати ділові стосунки в колективі, створення ділової атмосфери. На особистісному рівні має передбачатися наявність індивідуальних здібностей до конкретних видів проектної діяльності та високий рівень творчого потенціалу, розвиненість творчої, просторової уяви, механізмів уявного, логічного мислення.

Змістовий (когнітивний) компонент включає в себе: проектні знання (знання сутності основних наукових понять з проектування; знання структури, етапів, і змісту проектної діяльності; знання вимог до проектного виробу, критеріїв оцінювання виконаних проектів та їх захисту), спеціальні знання, що відображаються в сумі знань з спеціальних дисциплін. Даний компонент впливає на якість виконання проектної діяльності, на її успіх та характер.

Операційний компонент представлений як орієнтувальні та виконавчі дії з проектної діяльності: здійснення пошуку проблеми, знаходження необхідної інформації, планування майбутньої роботи, проведення різного роду досліджень, виконання креслення, ескізів, малюнків, схем, технологічних карток; виконання проектних та конструкторських розрахунків; моделювання майбутнього виробу; добір необхідних матеріалів, інструментів і організація робочого місця; здійснення обробки майбутнього виробу, оформлення

проектної документації. Результативністю даного компонента є здатність студента використовувати у комплексі весь арсенал проектних та спеціальних знань на практиці.

Рефлексивно-оціночний компонент включає рефлексію – адекватну самооцінку власної діяльності та дії контролю тобто самоаналіз як власної проектної діяльності так і отриманого результату. Самооцінка проявляється у підведенні підсумків взагалі та на певних етапах та стадіях проектної діяльності, дії контролю полягають у порівнянні ходу виконання дій проектної діяльності, проміжних і кінцевих результатів, які співставляються з цілями проектної діяльності та внесенні необхідних коректив.

Відповідно до компонентів готовності студентів до формування в учнів технологічної культури були виділені критерії: особистісно-мотиваційний, змістовий, операційний, рефлексивно-оціночний.

Основними показниками критеріїв були визначені наступні: теоретична підготовка студентів до формування в учнів технологічної культури; готовність студентів до виконання проектної діяльності; творчий потенціал студентів; самооцінка студентами власної проектної діяльності; розвиток здібностей студентів до самостійної роботи.

Виявлені та обгрунтовані чотири рівні готовності майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури: репродуктивний, адаптивний, компетентнісний, творчий.

Контроль сформованості готовності майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури здійснювався на основі оцінювання та аналізу поточної успішності студентів з техніко-технологічних та методичних дисциплін, проведення контрольних зрізів, результатів виконання проектних робіт, проходження педагогічних та технологічних практик передбачених відповідними навчальними програмами. Динаміку змін у навчальній діяльності студентів за результатами констатувального та формувального експерименту наведено на рис. 2.

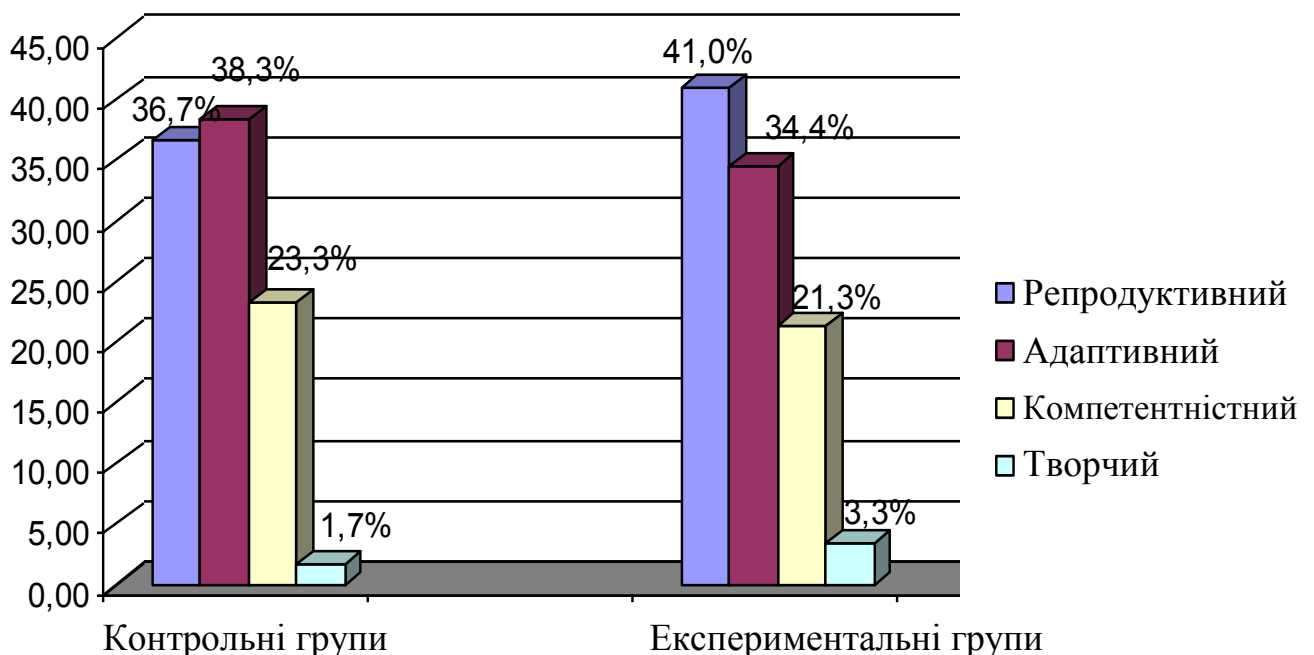

Рис. 2. Порівняльна діаграма аналізу рівнів готовності майбутніх вчителів трудового навчання до формування в учнів технологічної культури на констатувальному етапі експерименту.

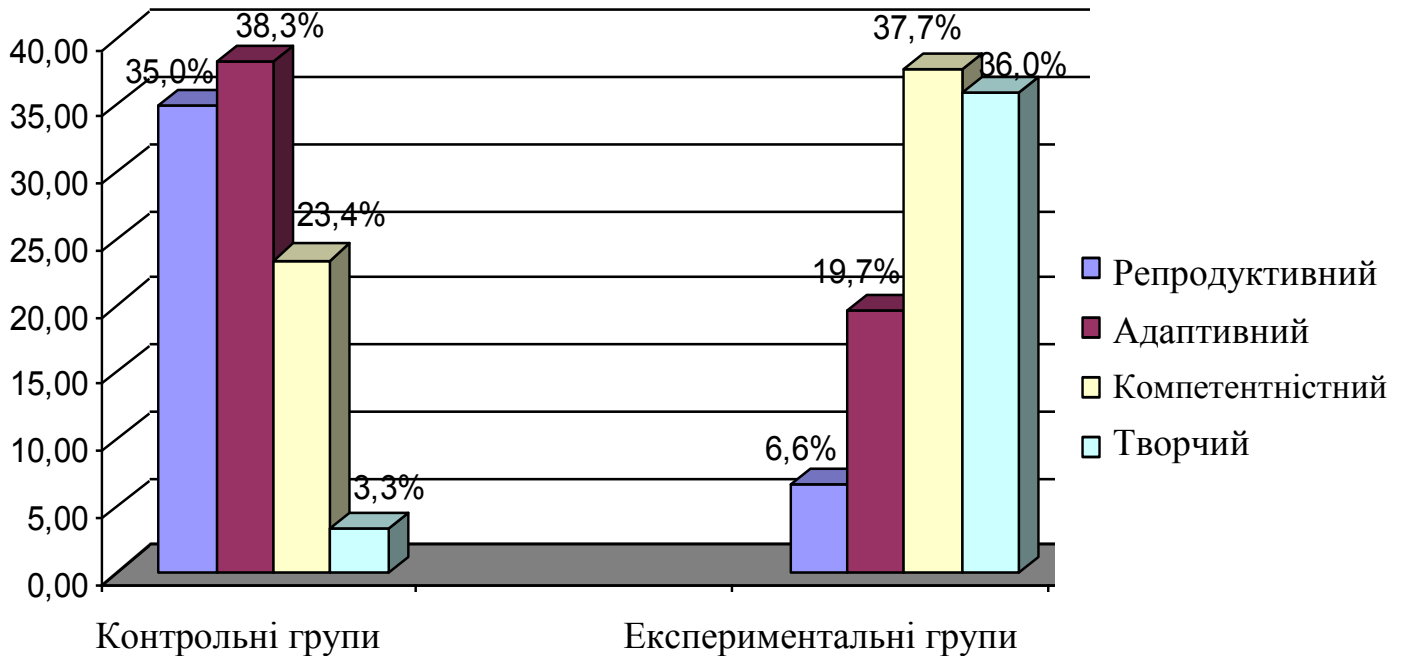

Рис. 3. Порівняльна діаграма аналізу рівнів готовності майбутніх вчителів трудового навчання до формування в учнів технологічної культури на формувальному етапі експерименту

Показники навчальної діяльності студентів експериментальних груп дозволяють констатувати, що експериментальна методика навчання в системі професійно-педагогічної підготовки дає вищі результати порівняно з традиційною. Кількісні показники експерименту дозволяють виявити стійку тенденцію росту сформованості професійно-педагогічних умінь студентів експериментальних груп при незначному перерозподілі показників відносно середнього значення.

Статистична значущість кількісних показників формувального експерименту оцінювалася за допомогою критерію χ^2 . В основу оцінки було покладено нульову гіпотезу про те, що експериментальні дані підпорядковуються нормальному закону розподілу. В умовах проведеного експерименту числова величина теоретичного значення критерію χ^2 становить 6,442. Для всіх експериментальних показників значення χ^2 значно менші від теоретичного. Це означає, що розходження між дослідними (тобто одержаними в експерименті) і теоретичними рядами показників готовності майбутніх учителів до формування в учнів технологічної культури несуттєві. Тому є всі підстави вважати результати формувального експерименту достовірними.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і представлено нове вирішення наукової проблеми теоретичного обґрунтування методичної системи підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури.

Узагальнення результатів дослідження дає підстави сформулювати такі висновки.

У сучасних умовах, коли технологія проникає у всі галузі виробничої і невиробничої сфер економіки, пронизує всі форми життєдіяльності людини (навчальну, професійну, побутову, управлінську, комунікативну, ігрову діяльність), є підстави стверджувати, що технологія є багатоаспектним і багаторівневим поняттям і повинно вивчатися філософськими, психологічними, економічними, педагогічними і іншими науками.

Технологічну культуру можна розглядати в соціальному (широкому) і особистісному (вужькому) планах. В соціальному плані технологічна культура – це рівень розвитку життя суспільства на основі доцільної і ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупність досягнутих технологій в матеріальному і духовному виробництві. В особистісному плані технологічна культура – це рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання і перетворення себе і навколишнього світу.

Кожна людина повинна бути спеціально підготовлений до гармонійного співіснування і ефективного функціонування в інформаційно і технологічно насиченому мирі. Жити на такому світі і не знати його – небезпечно і навіть злочинно. Це обставина зумовлює необхідність здійснення технологічної освіти молоді, що передбачає формування у учнів технологічної картини світу, ефективних способів перетворювальної діяльності, що забезпечують гармонійну взаємодію людини з природним і технологічним середовищем і поліпшуючою якість її життя.

2. Обґрунтовано, що складовою частиною професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання є технологічна культура, що проявляється в умінні вирішувати проблеми в умовах невизначеності завдань і варіативності можливих результатів. Поняття «технологічна культура» стає все більш актуальним у педагогічній науці й практиці. Вона є базовою характеристикою особистості вчителя трудового навчання, тому що утворюється в зоні перетинання трьох блоків: системи полікомпонентних якостей особистості, що включає базові й периферійні властивості; його психологічної готовності до проектної діяльності, а також системи спеціалізованих технологій, якими він повинен опанувати в процесі навчання. Успішність якісної підготовки майбутнього вчителя знаходиться у прямій залежності від становлення технологічної культури особистості в процесі освіти як важливої частини його загальної та професійної культури.

3. Теоретичні засади підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури визначено як вихідні положення щодо завдань і принципів такої підготовки, її структури та компонентів процесу.

Серед основних завдань підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури визначено: формування особистої технологічної культури (технологічного світогляду, технологічної культури, технологічного мислення, культури праці, взаємин, дизайнерських якостей); формування практичної готовності до творчої і гармонійної перетворювальної діяльності (технологічні знання, уміння і навички), навчання учнів технологічній грамотності, умінню спілкуватися з сучасними засобами праці; підготовка до адекватного професійного самовизначення, планування своєї соціально-професійної кар'єри; виховання активної життєвої позиції, готовності до конкурентної боротьби на ринку праці, здатності активно включитися в систему ринкових відносин, озброєння основами підприємницької діяльності; розвиток творчих здібностей, навчання проектної діяльності, графічній і комп'ютерній грамотності; формування екологічної культури в творчій перетворювальної діяльності; виховання самостійності, активності, завзятості і наполегливості, заповзятливості, уміння планувати своє життя й об'єктивно його оцінювати.

До основних принципів технологічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання віднесено принципи цілісності, культуродоцільності, природо доцільності, інтегративності, проектності, модульності, інформативності, ціннісної орієнтованості.

У структурі підготовки вчителя до формування технологічної культури учнів виокремлюємо три компоненти: *когнітивний* (інтелектуальний); *операційно-діяльнісний* (практично-діяльнісний); *потребнісно-мотиваційний* (емоційно-ціннісний). Виходячи з цього процес підготовки було розглянуто як сукупність когнітивного, потребнісно-мотиваційного й операційно-діяльнісного компонентів, які дозволяють особистості майбутнього вчителя адаптуватися й інтегруватися в існуючому інформаційно і технологічно насиченому світі, свідомо і творчо вибирати оптимальні методи і засоби перетворювальної діяльності щодо створення матеріальних і духовних цінностей, ураховуючи їх наслідки для природи, суспільства і самої людини.

На основі розробленої структури виділено три етапи підготовки студентів до формування в учнів технологічної культури.

Перший етап – *інформаційний* – (1–4 семестри) – теоретичне оволодіння навчально-виховним процесом в загальному вигляді, формування уміння і прагнення організувати окремі частини цього процесу.

Другий етап – *операційний* – (5 – 8 семестри) – поглиблення і конкретизація навчально-виховного процесу, подальший розвиток прагнень і умінь до його організації в навчальній, позанавчальній виховній роботі (у їх єдності).

Третій етап – *практичний* – (9 – 10 семестри) – подальше поглиблення навчально-виховного процесу, оволодіння уміннями організації системи роботи в цілому по формуванню особистості школяра, формування індивідуальності майбутнього вчителя-професіонала на основі зростання його самостійності та творчості.

У процесі дослідження були визначені наступні педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури:

- 1) актуалізація аксіологічного потенціалу технологічного знання в процесі вивчення дисциплін професійно-спрямованого блоку;
- 2) організація діалогу як особистісного дидактико-комунікативного середовища, який сприяє формуванню ціннісного відношення до технологічної діяльності, до себе, як суб'єкта такої діяльності, до особи студента;
- 3) залучення студентів до проектно-технологічної діяльності, що забезпечить формування їхньої власної технологічної культури.

Методична система підготовки майбутніх учителів трудового навчання до формування в учнів технологічної культури включає: підсистему управління професійною підготовкою, що забезпечує, доцільність, і своєчасність планування, організації, контролю і корекції навчального процесу відповідно до розроблених вимог щодо підготовки учителя трудового навчання; концепції цієї підготовки; систему завдань, що відображають соціальне замовлення на професійно-педагогічну підготовку; рівні і специфіку цієї підготовки (процесу перетворення об'єкту); підсистему «об'єкт навчання» (студент), що характеризується засвоєнням техніко-технологічних знань, умінь і навичок, можливостями і необхідністю саморозвитку і самореорганізації внутрішнього змісту і структури (особистості студента) під впливом комплексу методів і засобів навчання; підсистему «суб'єкт навчання» (викладач), що в основному здійснює взаємодію з об'єктом навчання (а саме, цілеспрямовану педагогічну дію, позитивне перетворення об'єкту, контроль, діагностику якостей техніко-технологічної підготовки, корекцію педагогічних умов та ін.), а також – оволодіння методами і прийомами, педагогічними технологіями, засобами навчання для забезпечення найбільш ефективного формування професійної компетентності і професійно важливих якостей особистості майбутнього вчителя трудового навчання; систему програмного забезпечення техніко-технологічної підготовки, сукупність навчальних планів і програм, що включають, робочі навчальні плани, програми; підсистему забезпечення професійно-педагогічної підготовки – педагогічні умови і засоби реалізації процесу навчання, сукупність підсистем, що охоплює: принципи організації техніко-технологічної підготовки; методи (способи) і прийоми навчання; засоби навчання – навчально-інформаційне забезпечення (створення підручників, навчальних посібників, дидактичного матеріалу, комплексу професійно-спрямованих техніко-технологічних завдань, і матеріально-технічне забезпечення: устаткування, навчально-матеріальна база підготовки) як необхідні умови оптимального функціонування навчальної діяльності; результат перетворень об'єкту (випускник) має сформовані в процесі навчання професійні характеристики, що відповідає професійно-педагогічній готовності майбутнього вчителя до формування в учнів технологічної культури. Усі підсистеми служать загальній меті, взаємозв'язані, взаємодіють і спрямовані на реалізацію концептуальних

ідей підготовки майбутнього вчителя до формування в учнів технологічної культури.

5. Підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури повинна ґрунтуватися на комплексному методичному забезпеченні цього процесу. Зазначена підготовка відбувається у процесі вивчення сукупності психолого-педагогічних, техніко-технологічних і методичних дисциплін. Інтегративною основою всієї підготовки повинен стати розроблений курс «Основи технологічної культури», розроблений у процесі дослідження. Цей курс має дидактично обґрунтований зміст. Властиві для нього форми і методи проведення занять.

Важливе місце в методичному забезпеченні підготовки майбутніх вчителів займає опанування ними методикою оцінювання сформованості елементів технологічної культури учнів.

6. Результати проведеної дослідно-експериментальної роботи дають підстави охарактеризувати процес підготовки майбутніх учителів трудового навчання до формування в учнів технологічної культури як динамічний неперервний цілеспрямований процес свідомої активності особистості студента, який вносить зміни як об'єктивного так і суб'єктивного характеру і проявляється системою дій, спрямованих на вирішення поставлених завдань з розробки ідеї, її реалізації і отримання результату.

Експериментальна оцінка розробленої системи методичної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури за допомогою експериментально-діагностичного інструментарію засвідчила значні відмінності у рівнях сформованості готовності до проектної діяльності студентів контрольних та експериментальних груп.

Показники навчальної діяльності студентів експериментальних груп дозволяють констатувати, що експериментальна методика навчання в системі професійно-педагогічної підготовки дає вищі результати порівняно з традиційною. Кількісні показники експерименту дозволяють виявити стійку тенденцію росту сформованості професійно-педагогічних умінь студентів експериментальних груп при незначному перерозподілі показників відносно середнього значення.

Статистична значущість кількісних показників формувального експерименту оцінювалася за допомогою критерію χ^2 . В основу оцінки було покладено нульову гіпотезу про те, що експериментальні дані підпорядковуються нормальному закону розподілу. В умовах проведеного експерименту числова величина теоретичного значення критерію χ^2 становить 6,442. Для всіх експериментальних показників значення χ^2 значно менші від теоретичного. Це означає, що розходження між дослідними (тобто одержаними в експерименті) і теоретичними рядами показників готовності майбутніх учителів до формування в учнів технологічної культури несуттєві. Тому є всі підстави вважати результати формувального експерименту достовірними.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів, пов'язаних з проблемою підготовки майбутніх учителів трудового навчання до

формування технологічної культури учнів. У процесі пошукової роботи виявлено нові проблеми, що потребують подальшого вивчення, зокрема: вивчення можливостей використання засобів інформаційних технологій у процесі проектно-технологічної підготовки майбутніх учителів технологій, вивчення іноземного досвіду підготовки фахівців відповідного профілю, удосконалення змісту навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Ткачук С.І. Підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури: монографія / С. І. Ткачук. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2011. – 392 с.
2. Ткачук С.І. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів освітньої галузі «Технологія» до викладання художніх ремесел в основній школі / С. І. Ткачук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2007. – № 8. – С. 55 – 61.
3. Ткачук С. І. Психолого-педагогічні основи формування професійної готовності майбутніх учителів до реалізації змісту декоративно-ужиткового мистецтва в основній школі / С. І. Ткачук // Інноваційні технології у професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики. – Полтава, 2007. – С. 279 – 285.
4. Ткачук С. І. Народні трудові традиції як чинник виховання особистості школяра / С. І. Ткачук // Молодь і ринок. – 2007. – № 5 – 6. – С. 71 – 74.
5. Ткачук С.І. Формування творчої активності учнів на уроках трудового навчання в процесі застосування інтерактивних технологій / С. І. Ткачук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Методологія. Теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ – Вінниця, 2008. – Випуск 18. – С. 149 – 154.
6. Ткачук С. І. Проектна діяльність як основа технологічної культури / С. І. Ткачук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Методологія. Теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ – Вінниця, 2010. – Випуск 26. – С. 518 – 524.
7. Ткачук С. І. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів трудового навчання / Станіслав Ткачук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Мартинюк М. Т.]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2010. – Ч. 3. – С. 264 – 272.
8. Ткачук С. І. Психолого-педагогічні основи професійної готовності майбутніх учителів трудового навчання до формування технологічної культури учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / С. І. Ткачук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. – Київ, 2010. – Випуск 6. – С. 200 – 207.
9. Ткачук С. І. Технологічна освіта учнів як засіб формування їх технологічної культури / С. І. Ткачук // Вісник Глухівського державного педагогічного

- університету. Серія: Педагогічні науки. – Глухів, 2010. Випуск 15. – Ч. 2. – С. 221 – 225.
10. Ткачук С. І. Технологічна культура як складник професійності вчителя технологічної освіти / С. І. Ткачук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2011. – Випуск 89. – С. 420 – 424.
11. Ткачук С. І. Генезис поняття «Технологічна культура» / Станіслав Ткачук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Мартинюк М. Т.]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – Ч. 1. – С. 245 – 254.
12. Ткачук С. І. Інноваційні педагогічні технології як аспект підготовки майбутніх учителів технологічної освіти до формування в учнів технологічної культури / С. І. Ткачук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2011. – № 3. – С. 278 – 287.
13. Ткачук С. І. Мета, завдання і принципи технологічної освіти в загальноосвітній школі / С. І. Ткачук // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 3. – С. 9 – 12.
14. Ткачук С. І. Оновлення змісту підготовки майбутнього фахівця освітньої галузі «Технологія» / С. І. Ткачук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Проблеми трудової та професійної підготовки. – Київ, 2011. – Випуск 6. – С. 197 – 204.
15. Ткачук С. І. Особливості технологічної підготовки старшокласників в умовах ринку праці / С. І. Ткачук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Методологія. Теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ – Вінниця, 2011. – Випуск 28. – С. 136 – 141.
16. Ткачук С. І. Педагогічні умови формування технологічної культури майбутніх учителів освітньої галузі «Технологія» / С. І. Ткачук // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, 2011. – Випуск 99. – С. 208 – 215.
17. Ткачук С. І. Практична підготовка майбутніх учителів технологій як компонент готовності їх до формування в учнів технологічної культури / С. І. Ткачук // Освіта Донбасу. – 2011. – № 6. – С. 73 – 78.
18. Ткачук С. І. Проект, як метод підготовки майбутніх учителів трудового навчання до формування в учнів технологічної культури / С. І. Ткачук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2011. – Випуск 86. – Т. 2 Фізичне виховання та спорт. – С. 443 – 447.
19. Ткачук С. І. Сутність та структура підготовки вчителя технологічної освіти до формування в учнів технологічної культури / С. І. Ткачук // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Бердянськ, 2011. – № 3. – С. 266 – 271.
20. Ткачук С. І. Теоретико-методологічні передумови дослідження проблеми формування технологічної культури майбутніх вчителів освітньої галузі

- «Технологія» / С. І. Ткачук // Педагогіка вищої школи: Методологія, теорія, технології. – Київ, 2011. – С. 563 – 572.
21. Ткачук С. І. Технологічна культура школярів та її формування на уроках трудового навчання / С. І. Ткачук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2011. – Випуск 88. – С. 223 – 229.
22. Ткачук С. І. Формування культури праці учнів-актуальна проблема сучасної методики трудового навчання / С. І. Ткачук // Проблеми трудової і професійної підготовки : науково-методичний збірник. – Слов'янськ, 2011. – Випуск 16. – С. 62 – 64.
23. Ткачук С. І. Формування технологічної культури у майбутніх фахівців освітньої галузі «Технологія» / С. І. Ткачук // Педагогічний альманах : збірн. наук. праць. Ювілейне видання / Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів. – Херсон, 2011. – С. 168 – 173.
24. Ткачук С. І. Суть та структура технологічної культури / С. І. Ткачук // Молодь і ринок. – 2011. – № 6. – С. 62 – 67.
25. Ткачук С. Проектно-технологічна діяльність як ефективна форма здійснення інновацій в освітній галузі «Технологія» / Станіслав Ткачук // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – Випуск 40. – С. 55 – 62.
26. Ткачук С. Форми та методи професійної підготовки майбутнього вчителя / Станіслав Ткачук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Мартинюк М. Т.]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – Ч. 2. – С. 265 – 272.
27. Ткачук С. І. Проблеми формування технологічної культури учнів у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах / С. І. Ткачук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. – Київ, 2012. – Випуск 9. – С. 173 – 179.
28. Ткачук С. І. Модель підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури / С. І. Ткачук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2012. – Випуск 97. – С. 150 – 154.
29. Ткачук С. І. Суть та структура підготовки сучасного вчителя технологій / С. І. Ткачук // Молодь і ринок. – 2012. – № 1. – С. 54 – 61.
30. Ткачук С. І. Теоретичні засади культурологічної підготовки майбутнього вчителя освітньої галузі «Технологія» / С. І. Ткачук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2012. – Випуск 96. – С. 215 – 218.
31. Ткачук С. І. Технологія підготовки вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури / С. І. Ткачук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Методологія. Теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ – Вінниця, 2012. – Випуск 29. – С. 478 – 482.

Опубліковані праці апробаційного характеру

32. Ткачук С. І. Особливості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів технологічної освіти до інноваційної педагогічної діяльності / С. І. Ткачук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Методологія. Теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ – Вінниця, 2010. – Випуск 24. – С. 516 – 521.
33. Ткачук С. І. Технологічна культура як аспект професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця освітньої галузі «Технологія» / С. І. Ткачук // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи». – Хмельницький, 2011. – С. 331 – 335.
34. Ткачук С. І. Психолого-педагогічні аспекти підготовки сучасного вчителя технологічної освіти / Станіслав Ткачук // Проблеми підготовки сучасного вчителя: Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – Випуск 3. – С. 193 – 202.
35. Ткачук С. І. Технологічна культура як компонент професійно-педагогічної культури вчителя технологічної освіти / С. І. Ткачук // Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва : збірн. матеріалів міжнародної конференції. – Маріуполь, 2011. – С. 316 – 317.
36. Tkachuk S. Culture. Itsessenceandforms / S. Tkachuk // International science Ukrainian edition. – 2010. – December. – С. 40 – 42.
37. Tkachuk S. Historical and methodological background of technological culture formation in the works of native and foreign scientists / S. Tkachuk // The Advanced Science. – 2011. – С. 26 – 30.

АНОТАЦІЇ

Ткачук С.І. Теорія і методика підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2012.

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і запропоновані шляхи вирішення проблеми професійної підготовки вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури з позицій системного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів.

Розглянуто історико-методологічні передумови необхідності формування в учнів загальноосвітніх навчальних закладів технологічної культури, розглянуто сутність технології як феномену людської діяльності, проаналізовано вплив розвитку технологій на формування середовища людської життєдіяльності, розкрито роль і місце технології в загальній теорії людської діяльності, розкрито сутність технологічної культури як визначального компонента

професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання, розроблено теоретичні засади підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури, обґрунтовано методичну систему підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури, розроблено методичне забезпечення підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури, здійснено дослідно-експериментальну перевірку готовності майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури.

Розкрито сутність проектної діяльності як основи формування професійної готовності майбутніх учителів трудового навчання. Розглянуто положення щодо нерозривного зв'язку проектно-технологічної і психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання, що забезпечує умови для формування відповідного рівня професійної готовності до формування в учнів технологічної культури.

Обґрунтовано, розроблено та впроваджено в освітній процес модель професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури, визначені основні принципи відбору змісту та особливості методики відповідної підготовки фахівця у вищому навчальному закладі. Розроблено та впроваджено в практику професійної підготовки фахівця спецкурс «Основи технологічної культури», сучасні засоби нових інформаційних технологій. Проведено дослідження з апробації розробленої моделі підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі «Технологія» та комплексу педагогічних умов, що забезпечують її ефективне функціонування в умовах кредитно-модульної системи навчання у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: професійна підготовка, технології, трудове навчання, технологічна культура, методичне забезпечення, проектно-технологічна підготовка, психолого-педагогічна підготовка.

Ткачук С.И. Теория и методика подготовки будущего учителя трудового обучения к формированию в учащихся технологической культуры. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук за специальностью 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. – Киев, 2012.

В диссертационном исследовании осуществлено теоретическое обобщение и предложены пути решения проблемы профессиональной подготовки учителя трудового обучения к формированию у учащихся технологической культуры с позиций компетентностного подхода.

Рассмотрены историко-методологические предпосылки необходимости формирования у учащихся общеобразовательных учебных заведений технологической культуры, рассмотрены сущность технологии как феномена человеческой деятельности, проанализировано влияние развития технологий на формирование среды человеческой жизнедеятельности, раскрыта роль и место технологии в общей теории человеческой деятельности, раскрыта сущность

технологической культуры как определяющего компонента профессионально-педагогической подготовки учителя трудового обучения, разработаны теоретические основы подготовки будущего учителя трудового обучения к формированию у учащихся технологической культуры, обосновано методическую систему подготовки будущего учителя трудового обучения к формированию у учащихся технологической культуры, разработано методическое обеспечение подготовки учителя трудового обучения к формированию у учащихся технологической культуры, проведена опытно-экспериментальная проверка готовности будущего учителя трудового обучения к формированию у учащихся технологической культуры.

Раскрыта сущность проектной деятельности как основы формирования профессиональной готовности будущих учителей трудового обучения. Рассмотрены положения о неразрывной связи проектно-технологической и психолого-педагогической подготовки учителя трудового обучения, что обеспечивает условия для формирования соответствующего уровня профессиональной готовности к формированию у учащихся технологической культуры.

Обоснована, разработана и внедрена в образовательный процесс модель профессиональной подготовки будущего учителя трудового обучения к формированию у учащихся технологической культуры, определены основные принципы отбора содержания и особенности методики соответствующей подготовки специалиста в высшем учебном заведении. Разработаны и внедрены в практику профессиональной подготовки специалиста спецкурс «Основы технологической культуры», современные средства новых информационных технологий. Проведены исследования по апробации разработанной модели подготовки будущих специалистов в области «Технологии» и комплекса педагогических условий, обеспечивающих ее эффективное функционирование в условиях кредитно-модульной системы обучения в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, технологии, трудовое обучение, технологическая культура, методическое обеспечение, проектно-технологическая подготовка, психолого-педагогическая подготовка.

Tkachuk, S. Theory and methods of future labour training teachers' preparation for the students' technological culture formation. - Manuscript.

The thesis for the degree of a doctor of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 - theory and methods of professional education. - National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. - Kyiv, 2012.

In the thesis was made theoretical generalization and solutions of the problem of future labour training teachers' preparation for the students' technological culture formation from the standpoint of the competency approach were suggested.

The historical and methodological background of the necessity in technological culture development of students in general educational institutions as well as the essence of technology as a phenomenon of human activity were considered, the influence of technology on the formation of human life environment was analyzed, the role and place of technology in the general theory of human action was shown, the essence of technological culture as a determinant component of vocational and

educational training of future labour training teachers was revealed, the theoretical basics of future labour training teachers preparation for the formation of students' technological culture were worked out, the methodical system of future labour training teachers' preparation for the formation of students' technological culture was justified, the methodical support of future labour training teachers' preparation for the students' technological culture formation was created, the research and experimental verification of future labour training teachers' completion for the formation of students' technological culture was carried out.

The essence of the project activity as the basis for the formation of future labour training teachers' professional readiness was revealed. The statement about close connection between design - technological and psycho-pedagogical preparation of future labour training teachers' which provides the conditions for the appropriate level of students' technological culture professional preparedness development of was considered.

The model of future labour training teachers' preparation for the formation of students' technological culture was proved, developed and implemented in the educational process, the basic principles of content selection and features of the higher school training methods were determined. A special course "Fundamentals of technological culture" was created and put into practice of a specialist training as well as modern means of new information technologies. The research of the application of developed conceptual model of future specialists training and of the complex of educational conditions ensuring its effective functioning in a credit-module system in higher education was provided.

Keywords: training, technology, labor training, technological culture, methodological support, design and technological training, psycho-pedagogical training.